

miniBUDZOGÁŇ

NÓRSKO-SLOVENSKÝ SPOLOK č. 1/2008

Čo nijaká vláda nezmení

Počúvali sme to vari v každom volebnom období od vzniku samostatného Slovenska, a počujeme to zas: "Tejto vláde ja nedám ani groša navyše." "Tejto vláde ja reklamu robiť nechcem." "Pre takúto vládu ja driet nebudem.." "Nech to ide všetko do čerta." "Čím horšie, tým lepšie." Mnohí ľudia u nás zrejme stotožňujú Slovensko s vládou, ktorá je práve pri moci a v tom zmysle aj motivujú svoje činy. Zabúdajú, že Slovensko tu bolo aj pred touto (alebo ktoroukoľvek inou) vládou – a bude tu aj po nej. Ak človek koná proti nadčasovým slovenským záujmom, škodí tým predovšetkým sám sebe a svojim potomkom.

Slováci majú asi najnižšie národné povedomie zo všetkých európskych národov. Dlhý je rad našincov (vrátane vzdelancov), ktorí sa verejne i súkromne vyslovili v tom zmysle, že Slovensko je kultúrne zaostalá, provinciálna krajina, ktorá nemá svetu čo ponúknuť. Súdia takto azda podľa seba? Cítia sa aj oni takými zaostalými a menejcennými? A ak nie, ako je možné, že práve oni, takí nadpriemerní, vyrástli v takejto, údajne zuboženej, krajine, takmer mimo kultúry a civilizácie? Akým zázrakom sa dokázali vyvinuť na takých borcov, ktorí sa cítia oprávnení opovrhovať vlastným národom a vlastnou krajinou?

Isteže, máme na Slovensku aj opačný extrém: zúrivých nacionalistov, ktorí vyvyšujú slovenskosť nad všetko ostatné, znevažujú alebo upodozrievajú iné národy (najmä susedné) a idealizujú celé slovenské dejiny, vrátane viacerých sporných období a osobností.

Koreňom oboch týchto extrémov je neznalosť, alebo prinajmenšom jednostranná interpretácia slovenských dejín i slovenskej súčasnosti. Ohovárači Slovenska zväčša nepoznajú slovenskú kultúru, ani dynamiku slovenskej histórie, vytrhujú starostlivo vybrané javy z ich kontextu, porovnávajú ich s príbuznými javmi u iných národov a s priam chorobnou zanovitosťou všetko vykladajú v slovenský neprospech. Slováci bývajú v ich podaní často sedliackym, jednostranne na východ orientovaným národom, slovenčinu označujú za chudobnú, nevkusnú a zbytočne komplikovaný jazyk, slovenskú minulosť vnímajú ako čosi tmárske, extrémistické, ba neraz až fašistické. Slovenskí šovinisti zase kladú dôraz na "tisíročnú porobu" Slovákov, ich údajnú plebejskosť, na druhej strane zdôrazňujú ich "holubičiu povahu", pripomínajú ich "zbožnosť" a ich folklórne tradície. Jedni aj druhí zamlčujú to, čo slovenské dejiny naozaj hnalo dopredu, náš kultúrny vývoj, ideové spory a zápasy, hlad Slovákov po vzdelaní, poznaní a v neposlednom rade ich nepretržitú kooperáciu s inými národmi a národnosťami.

Nemožno sa vlastne čudovať, že ak v slovenskom kolektívnom sebapoznaní sú takéto fatálne diery a medzery, veľa toho o nás nevie ani ostatný svet. A tu spočíva obzvlášť veľká zodpovednosť na nás, čo žijeme v cudzine, aby sme príslušníkom našich hostiteľských krajín podávali pravdivý, neskreslený a komplexný obraz o

Slovensku, jeho histórii, kultúre i dnešnom spoločnom živote.

Samozrejme, že by sme nemali zatajovať aj negatívne stránky našich dejín. Má ich každý národ a máme ich aj my. Spomeniem aspoň heslovite, na čo nemôžeme byť hrdí. Po stáročia sme boli politicky pasívni, ani v 17. storočí, keď boli južné časti Uhorska okupované Turkami, nijakému Slovákov neprišlo na myseľ vytvoriť vlastnú slovenskú štátnosť. Štúrovcom, ktorí boli pre náš národný a kultúrny vývoj rozhodne prínosom, treba vyčítať, že sa v povstaní r. 1848-49 spojili s reakčnými habsburgovcami. Značná časť slovenských panslavistov v 19. storočí slepo idealizovala cársku Rusko. Vojnová Slovenská republika v r. 1939-45 bola nedemokratická, otvorene spolupracovala s Hitlerom a o.i. sa aktívne podieľala na deportácii (a tým aj následnej násilnej smrti) takmer 60 000 slovenských židov. V komunistickom období priveľa Slovákov kolaborovalo so stalinisticky orientovanou komunistickou stranou a s despotickou sovietskou veľmocou.

No na druhej strane treba o Slovensku vedieť a rozširovať aj pozitívne skutočnosti. Svojím zahraničným priateľom a známym by sme neustále mali zdôrazňovať, že charakterom svojej kultúry nie sme východoeurópania, ale západoeurópania. Naši predkovia prijali síce kresťanstvo už v 9. storočí z východu, no hneď a natrvalo sa zaradili do západoeurópskej civilizácie. Slovensko je typickou stredoeurópskou krajinou. Vidno to jasne na architektúre slovenských miest a obcí, v ktorých nachádzame všetky charakteristické západoeurópske štýly (románsky sloh, gotiku, renesanciu, barok, klasicizmus, romantizmus, secesiu, funkcionalizmus i postmodernizmus), pričom – a v tom je jedna zo slovenských zvláštností – na východe už začína grécko-katolícka a pravoslávna tradícia, ktorá o.i. vytvorila ikony i rad prekrásnych drevených kostolov v byzantskom štýle. Isteže, mnohé naše architektonické a umelecké pamiatky vytvorili iné etniká, predovšetkým Nemci, ale aj Taliani, Maďari, Rusíni, Česi, Židia a iní. A tu sme pri inom slovenskom kultúrnom špecifiku: územie Slovenska bolo už od staroveku (kedy sem o.i. prichádzali starí Rimania) križovatkou kultúr, popri Slovákoch (ich predkovia sem prišli v 5.-6. storočí) sa tu usadilo množstvo iných národov, ktoré sem priniesli kus svojej kultúry, no súčasne berali významné impulzy od tu usadených Slovákov. Mnohonárodné kultúrne dedičstvo cítiť na Slovensku dodnes. Len si zalistujme v telefónnych zoznamoch slovenských miest: popri rýdzo slovenských priezviskách, ktoré prirodzene prevládajú, sú veľmi bežné priezviská nemecké ako Cíger, Kraus, Wagner, židovsko-nemecké (Weiss, Klein, Rosenberg), maďarské (Molnár, Szabó, Juhász), rómsko-maďarské (Lakatos, Sárközy, Oláh), talianske (Botto, Ricotti, Castiglione), české (Prokeš, Sládek, Poláček), chorvátske (Jankovič, Markovič, Štefanovič), ukrajinsko-rusínske (Bubenko, Pivarčín, Mihalčín), poľské (Čarnogurský, Kovalčík, Bartoszevicz) atď. Táto rôznorodosť mien je pre Slovákov taká prirodzená, že už dávno sa nikto nad ňou nepozastavuje.

Aj keď Slováci od zániku Veľkomoravskej ríše r. 907 až donedávna nemali vlastný štát, ich vzdelanci sa výraznou mierou zapájali do dejov štátov, ku ktorým patrili (Uhorsko, Rakúsko-Uhorsko, Československo). Stačí tu spomenúť osobnosti ako palatín Juraj Turzo, Daniel Krman, Matej Bel, Adam František Kollár, Jozef Ignác Bajza, kardinál Alexander Rudnay, Ján Kollár, Pavol Jozef Šafárik, Karol Kuzmány, Ľudovít Štúr, Milan Rastislav Štefánik, Milan Hodža, Štefan Osuský, Alexander Dubček. A k nim by sme mohli pridať dlhý rad mien iných vynikajúcich slovenských umelcov, básnikov, vedcov, technikov, ekonómov, podnikateľov, diplomatov či politikov.

Iným výrečným svedectvom toho, že na Slovensku sa vždy stretávali kultúrne impulzy mnohých národov, sú slovenské zemepisné názvy, medzi ktorými nachádzame mená nielen slovenského, ale aj keltského, starogermánskeho, latinského, nemeckého, maďarského, talianskeho a iného pôvodu. Treba len ľutovať, že mnohé maďarské a nemecké názvy boli po 2. svetovej vojne umelo poslovenčené. Takéto zásahy sú svedectvom nášho nízkeho národného sebavedomia a neschopnosti objektívne hodnotiť historický vývoj na našom území. Faktom je, že napríklad v 17. storočí, kedy územie Slovenska bolo jadrom vtedajšieho uhorského kráľovstva, žilo u nás vedľa seba toľko národností, že sa dá takmer hovoriť o malej „európskej únii“, tri a pol storočia pred vznikom dnešnej Európskej únie. Až po začiatok 20. storočia bolo normálne, že slovenský vzdelanec dobre ovládal najmenej štyri jazyky: slovenčinu, latinčinu, maďarčinu a nemčinu. Charakteristická je historika, ktorú som voľakedy čítal, že raz v 17. storočí sa kdesi na Spiši zišla šľachtická spoločnosť a prítomní boli najprv v rozpakoch, či sa majú rozprávať po slovensky, po nemecky, po maďarsky alebo po latinsky. Nakoniec sa rozhodli pre slovenčinu, vraj „aby aj dámy rozumeli“.

Iná vec, ktorou sa môžeme pochváliť, je príspevok slovenských vystaňovalcov do spoločenského života iných krajín. Za všetky tu spomeniem Spojené štáty severoamerické, pre rozvoj ktorých Slováci a ich potomci prispeli nielen pracovnými rukami, ale aj mozgami a podnikateľskou aktivitou. Nakoniec, z Ameriky prišiel začiatkom 20. storočia aj jeden z hlavných impulzov pre naše národné oslobodenie. A vraj raz niekedy tesne pred 1. svetovou vojnou, keď ktorýsi maďarský gróf robil predvolebnú kampaň medzi jednoduchým ľuďom na východnom Slovensku, zistil, že ľudia nevedia rozumeť jeho maďarčine, zato však mnohí z nich majú za sebou dlhoročný pobyt v USA alebo v Kanade. A tak im začal rečniť po anglicky...

Nuž teda: prihováram sa za to, aby sme Slovensko pred cudzinou už konečne prestali predstavovať iba ako krajinu s peknou prírodou a folklórnymi tradíciami. Prírodu a folklór majú všade na svete. Pokojne môžeme vynechať aj Jánošíka, veď zbojníkov je po svete takisto viac než dosť. Nezdôrazňoval by som ani naše „tisícročné“ národné utrpenie. Jednak preto, že utrpenie nie je cnosť a jednak preto, že tvrdý národný útlak v starom Uhorsku trval iba päť desaťročí (1867-1918). Predtým po stáročia náš národ žil v Uhorsku celkom dobrovoľne, práve tak ako r. 1918 dobrovoľne vstúpil do spoločného štátu s Čechmi. Rozprávajme však o bohatstve a rôznorodosti kultúrnych tradícií na Slovensku, o našich univerzitách a inom odbornom školstve, o našich osobnostiach, historických

metách, o hradoch, zámkoch, kaštieľoch, chrámoch, radniciach, kúpeľoch, galériách a múzeách. Poukazujme na vysokú úroveň súčasnej slovenskej kultúry, predovšetkým výtvarného umenia, hudby a divadla. Pripúšťajme, že hoci v dnešnej slovenskej politike, ekonomike, školstve a súdnictve nefunguje všetko tak, ako by malo, celkový vývoj u nás ide správnym smerom. Rozprávajme však aj o tom, akú významnú úlohu v našich dejinách zohrala renesancia, reformácia, protireformácia, osvietenstvo i moderné myšlienkové a estetické prúdenia. Spomeňme, že v 16. a 17. storočí sa Slováci významnou mierou pričínili o zastavenie tureckých výbojov ďalej do Európy a že prinajmenšom od konca 18. storočia až po 1. svetovú vojnu sa zasadzovali za demokratickejšie pomery v stále polofeudálnom Uhorsku. Že slovenskí politici a intelektuáli nezanedbateľne prispievali k fungovaniu demokracie v medzivojnovom Československu. Nezabudnime zdôrazniť, že r. 1944 bolo Slovensko dejiskom druhého najväčšieho protinacistického povstania v Európe a že mnohí Slováci s nasadením vlastného bezpečia zachránili za vojny život asi 10 000 židovských spoluobčanov. Že tisíce slovenských demokratov, kresťanov a národovcov v komunistických časoch radšej riskovali prenasledovanie než by zapreli svoje presvedčenie. Že v 50. a 60. rokoch minulého storočia prichádzali zo Slovenska dôležité impulzy pre demokratizáciu politických pomerov v komunistickom Československu. A predovšetkým, neustále pripomínajme, že prinajmenšom 1200 rokov patrime k západnej kultúre a že sme k nej svojou mentalitou patrili aj za komunistických čias. Že Slovensko je dnes pevnou súčasťou demokratického sveta a že svojou vnútornou i zahraničnou politikou prispieva k stabilným pomeroch v strednej Európe. Na všetkých týchto faktoch nezmení nijaká vládna garnitúra nič, tie sú súčasťou našej civilizačnej podstaty, našej historickej skúsenosti a našej kolektívnej identity.

Ivan Čičmanec

L. A. Ruprecht – cisársko-kráľovský banský radca, rodák zo Smolníka a jeho cesta do Švédska a Nórska, ktorá bola odmenená menovaním za profesora

Richard KAFKA, Žiar nad Hronom, Slovensko

V druhej polovici 18. storočia nastúpilo osvietenectvo aj v rakúsko-uhorskej monarchii. To uvoľnilo využívanie vedeckých poznatkov a prebudilo prírodné a technické vedy zo spánku trvajúceho roky. Práve v tomto období dosiahla úroveň baníctva a hutníctva na Slovensku, ktoré bolo súčasťou Uhorského štátu, vysokú úroveň. Slovensko s bohatým banskoštiavnickým a kremnickým regiónom, ale aj oblasťami v okolí Banskej Bystrice a Smolníka, patrilo medzi technicky najvyspelejšie oblasti Európy.

Vznikajúcu poveseň šírila aj Banská akadémia - prvá vysoká škola technického smeru v Banskej Štiavnici, ktorá tu bola výnosom cisárovnej Márie - Terézie založená roku 1762. Na tejto akadémii v rokoch 1772 – 1774 študoval aj Leopold Anton Ruprecht, ktorý sa narodil v Smolníku roku 1748, kde jeho otec František Ruprecht zastával vysokú

funkciu. Po absolvovaní základného štúdia začal Leopold roku 1772 študovať na Banskej akadémii v Banskej Štiavnici. Patril medzi úspešných študentov, nie príliš finančne zabezpečených. Už pred nástupom na akadémiu žiadal o poskytnutie 30 florénov na byt a palivo. Žiadosti bolo vyhovené a počas štúdia naďalej poberal štipendium. Po troch rokoch štúdia ho Dvorská komora pre mincovníctvo a baníctvo vo Viedni (na návrh Komorskogrófskeho úradu v Banskej Štiavnici) vymenovala za fiškála vo Vrchnom inšpektorskom úrade v Smolníku. Prísahu zložil 13. mája 1774. Z tejto funkcie mu vyplývala právomoc poradného hlasu na zasadnutiach Banského súdu a funkcia zapisovateľa Banského súdu a Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku.

L. A. Ruprecht musel dosahovať výborné výsledky v škole, ale najmä v zamestnaní, keď bol Dvorskou komorou vo Viedni 1. novembra 1777 vyslaný na dvojročnú študijnú cestu do Švédska, Nórska a ďalších severských krajín, aby tu študoval novú bankú techniku, chémiu, mineralógiu a ekonomiku baníctva. Štúdiu chémie sa venoval najmä u profesora T. O. Bergmana v Uppsale vo Švédsku. Bolo to najvýznamnejšie stredisko pre štúdium teoretickej a experimentálnej chémie v severnej Európe. Okolo profesora T. O. Bergmana (1735 - 1783) sa sústreďovali aj ďalší významní švédski chemici, ako napríklad J. G. Gahn (1745 - 1818) - objaviteľ mangánu, P. J. Hjelm (1746 - 1813) - objaviteľ molybdénu a C. W. Schele (1742 - 1786) - významný experimentátor. Navyše bol T. O. Bergman aj vynikajúci analytik, čo bolo v tej dobe veľmi dôležité. Chemické zloženie rôznych minerálov konzultovali s T. O. Bergmanom odborníci z rôznych častí Európy. On sám rozpracoval viaceré metódy kvalitatívnej a kvantitatívnej analýzy, zaviedol napríklad „vážkovú analýzu“, ale aj „analýzu na mokrej ceste“.

Počas pobytu v severských krajinách L. A. Ruprecht publikoval niektoré svoje práce v „Zápiskoch“ uppsalskej univerzity. Mnohé tu získané poznatky však neskôr zaviedol pri vyučovaní chémie a zriaďovaní laboratórií Banskej akadémie v Banskej Štiavnici.

Správa, ktorú L. A. Ruprecht podával na Kráľovskú dvorskú komoru, a kde by mal byť podrobný popis cesty, sa nenašla ani v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici, ani v Rakúskom štátnom archíve vo Viedni, a teda presný popis cesty a navštívené osoby nie sú známe. Na druhej strane sa však uvádza, že L. A. Ruprecht na tejto ceste navštívil Nórsko. Napríklad v liste Dvorskej komory pre mincovníctvo a baníctvo vo Viedni, v ktorom sa dáva povolenie p. Henckelovi oboznámiť sa s amalgáciou. Pritom sa zdôrazňuje, že: „...banský radca Ruprecht bol počas svojej cesty po zahraničných bankách závodoch prijatý v Nórsku s veľkou ochotou“. V ďalšom liste sa uvádza, že L. A. Ruprecht navštívil okrem nórskeho aj dánske závody.

Pokúsil som sa na základe archívnych materiálov zostaviť priebeh tejto cesty, no ako som už uviedol, správy, ktoré by zachytávali priebeh cesty, navštívené závody, prípadne to, s kým sa L. A. Ruprecht na ceste stretol, sa doteraz nenašli ani v Banskej Štiavnici, ani vo Viedni a čakajú na svoje objavenie. Existuje však celý rad dokumentov, ktoré sa cesty týkajú. Napríklad v liste z Viedne na hlavného komorského grófa 31. decembra 1779 sa Ruprechtovi vyčíta, že pri prehliadke vyúčtovania z 3. decembra sa zistilo, že si zle vyúčtoval financie na jedného sluhu. Osem dní po 34 grošov sa rovná 4 zlaté a 32 grošov a pri

spiatocnej ceste zasa 14 dní teda 7 zlatých a 56 grošov, spolu 12 zlatých a 28 grošov, a keďže podľa Dvorskej komory v zahraničí sluhu nepotreboval: „malo by sa mu vyplatenie tejto položky pozastaviť“. Na druhej strane Dvorská komora uvádza, že následkom zníženia hodnoty medeného toliara vo Švédsku mohol by si takú istú hodnotu započítať. Veľkorysosť Dvorskej komory bola jednoznačná. Navrhuje tieto sumy započítať, rovnako ako aj sumy, ktoré musel vynaložiť na výkazy a manuskripta, ktoré sa snažil získať na príkaz Dvorskej komory po odsúhlasení všetkých položiek. Súčasne prikazuje Ruprechta upozorniť, aby všetky dovezené kusy - vzorky odovzdal do úschovy Dvorskej komory a cenu každého predmetu osobitne vykázal.

Dvorská komora bola asi v účtovaní veľmi dôsledná, lebo opravila aj malé sčítacie chyby a celý cestovný účet stanovila na 3831 zlatých a 40, 5 groša.

Ďalej sa v liste pojednáva o plate L. A. Ruprechta na pôvodnom pôsobisku v Smolníku. V závere listu sa znova prejavuje veľká veľkorysosť komory: „Čo sa týka požadovaného doplatenia odškodného, nepoznáme Ruprechtom uvádzané okolnosti a ťažkosti a hoci mu cestovný účet nemôže byť zvýšený nad predpismi stanovené obnosy, predsa sme sa rozhodli vyplatiť mu paušálnu sumu 500 zlatých ako náhradu škôd a závdavku“.

List 31. decembra 1779 podpísal vo Viedni prezident Dvorskej komory, gróf Kollowrat. Uvedené problémy sa potom prerokovávali na zasadnutí kolégia hlavného komorského grófa 24. januára 1780. Kolégium vlastne informovalo A. Ruprechta o problémoch s vyúčtovaním, s udelením odškodného a súčasne ho upovedomilo o tom, že všetko, čo zozbieral v cudzích krajinách, musí odovzdať Dvorskej komore vo Viedni. Na zasadnutí 9. októbra požaduje Ruprecht, aby jeho pojednanie o výrobkoch cudzozemských bankých závodov bolo zaradené spolu s prílohami a jednou debnou pre prírodovedecký kabinet (táto bola určená pre inú úlohu) do budúceho zariadenia na prepravu striebra. Toto zariadenie sa volalo „Silberfuhr-anlage“. Išlo o voz, ktorý pravidelne dopravoval do Viedne a späť získané kovy, peniaze, poštu a iné. Zrejme je, že Ruprechtova debna (pravdepodobne s minerálmi a vzorkami výrobkov) spolu s písomným pojednaním do „Silberfuhr“ zaradené boli, lebo už 7. novembra sa v reskripte Dvorskej komory z 27. októbra, zaprezentovanom 30. októbra, ktorým sa dáva prísediacemu úradu hlavného komorského grófa a profesorovi bankých vied, pánovi Antonovi Ruprechtovi na známosť nielen spokojnosť „vysokých dvorných miest“ (rozumej cisárskeho dvora) s jeho pojednaním o výrobe a predaji viacerých produktov cudzozemských bankých závodov, ale A. Ruprecht je menovaný za skutočného cisársko - kráľovského bankého radcu s celým fixným platom a ostatnými pôžitkami užívanými predtým profesorom 3. triedy plus komorským paušálom. V tejto zápisnici sa ďalej uvádza, že L. A. Ruprecht zložil predpísanú prísahu už 3. novembra a všetky spomínané náležitosti už oznámil dvorský radca Peitner von Liechtenfels hlavnej účtárni hlavného komorského grófa a všetkým podriadeným úradom.

Služba, ktorú L. A. Ruprecht preukázal, bola skutočne výnimočne ocenená. Povýšenie A. Ruprechta na asserora hlavného komorského grófa a profesora chémie a za cisársko - kráľovského bankého radcu bolo oznámené nasledovným inštitúciám:

Magistrátom 7 stredoslovenských miest Banskej Štiavnici, Kremnici, Banskej Bystrici, Banskej Belej, Novej Bane, Lubietovej, Pukanca,

Banskej správe v Banskej Bystrici a Kremnici, Banským súdom v Banskej Štiavnici, Pukanci, Novej Bani, Pezinku, Banskej Bystrici, Banskej Belej, Kremnici, Komorským panstvám Revište, Šášov, Ľupča, Mincovnému úradu v Kremnici

Hlavnej učtárni a hlavnej pokladni Hlavného komorského grófa, (s tým, že L. A. Ruprecht 3. novembra zložil služobnú prisahu a od tohoto dňa mu treba vyplácať nový plat a pôžitky – poznámka autora).

Začal som pátrať po správe, ktorú profesor Ruprecht zaslal do Viedne. V Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici sa nenašla. Je možné, že ani nebola vyhotovená kópia. S veľkou nádejou som sa obrátil na Rakúsky štátny archív - finančný a dvorský komorský archív vo Viedni, kde som sa skutočne stretol s veľkým porozumením. O niekoľko dní som dostal z Viedne správu L. A. Ruprechta, ktorú odoslal do Viedne o ceste do Švédska, Nórska a Dánska. Spracovaná a datovaná je v Banskej Štiavnici 12. októbra 1780. (Malá zaujímavosť, ktorá pre profesionálnych historikov nebude prekvapením - L. A. Ruprecht označuje október, ako vínový mesiac – „weinmonat“). Ukázalo sa však, že to nie je správa z cesty so všetkými výpočtami, ale sprievodný list, ktorý tiež mnohé vysvetľuje a akési ospravedlnenie pre nesplnenie termínu. Po ďalších vysvetľovaniach s Hoffarchívom mi bolo oznámené, že iná správa sa ani vo Viedni nenachádza.

V sprievodnom liste sa A. Ruprecht ospravedľňuje a rozvádza, koľko má povinností, denne pracuje a učí sa a má aj veľa vedľajších povinností, takže nestačil včas vyhotoviť všetky pojednania. Považuje si však za povinnosť vždy všetko plniť a najprísnejšie dodržiavať, no a aj ďalej si bude zodpovedne plniť svoje úlohy. V ďalšej časti zdôvodňuje, že pôvodne chcel všetko popísať len krátko z pobytu vo Švédsku - o výrobe železa a jeho odbyte, ale keďže v navštívených krajinách zistil mnoho špecifických informácií aj o iných kovoch, považoval za vhodné rozšíriť predkladané pojednanie. A tak rozdelil pojednanie na A a B, z ktorých každé obsahuje 7 statí rôznych informácií, ktoré sa v nórskech a švédskych závodoch vyskytovali. Jednotlivé výrobky opisuje, porovnáva a pojednáva o nich. Popisuje tu železo, oceľ, meď, cín, mosadz, síru, kamenec, vitriol a ortuť. Popísané sú jednotlivé banské závody, druh činnosti v nich, ročná výroba, sortiment a rozmanitosť druhov produktov a ich výrobná cena do tej miery, ako to bolo možné, ďalej ročný predaj a aj informácie komu bol ten ktorý predaj uskutočnený. Všetky dáta sa vzťahujú na termín 1777 - 1778, ako ich A. Ruprecht odporozoval. V pojednaní uviedol aj zahraničné miery, váhy, ale aj hodnotu peňazí (menové prepočty). No keďže ide o obsahy materiálu, žiada o zohľadnenie nesplnenia termínov.

Je trocha na škodu veci, že pôvodná správa sa do dnešných čias nenašla. Z nej by sme sa ešte viac dozvedeli o baníctve a hutníctve tohoto obdobia. Ale myslím si, že aj tento sprievodný list veľa napovedá, na čo bol Ruprecht do severských krajín vyslaný. Sám konštatuje, že účelom jeho cesty bola obchodná veda. Nikde sa nezmiňuje o získaní nejakých akademických poznatkov. Je možné, že to boli informácie určené len pre neho a jeho poslucháčov. Spomeniem ešte jedno zaujímavé ospravedlnenie: „...mohol som dosiahnuť viac, ale pobyt bol krátky a mohol

som sa viac pýtať, aby som získal ešte viac informácií.“ Celú misiu hodnotí ako obchodnú s cieľom získať nové informácie o obchode s tovarmi, ktorými obchodovala aj Rakúsko-uhorská monarchia.

Ako už bolo uvedené, Viedeň bola s výsledkami cesty a správou veľmi spokojná. Preto Dvorská komora aj na základe dvoch návrhov hlavného komorského grófa, ktoré podal 10. januára a 23. februára 1779, menovala A. Ruprechta do už spomínaných funkcií (cisársko-kráľovského radcu s ročným fixným platom 1500 zlatých a ostatnými pôžitkami, ktoré poberal ako profesor III. triedy komorským paušálom).

Z archívnych materiálov jednoznačne vyplýva, že cesta A. Ruprechta do Švédska, Nórska a Dánska odštartovala jedinečnú profesnú dráhu tohoto 31 ročného profesora chémie, mineralógie, metalurgie a vedúceho katedry chémie na Banskej akadémii v Banskej Štiavnici. S veľkým elánom sa púšťa do pedagogickej, ale aj vedeckej a organizátorskej práce, robí analýzy minerálov a rúd, je poverený zberom minerálov a budovaním mineralogických zbierok na vlastnej katedre, ale buduje zbierky aj pre seba, súkromne a pre rôzne organizácie. Predovšetkým dopĺňa cisársku zbierku minerálov vo Viedni, v Miláne a Padove. Zapája sa do výskumu sedmohradských zlatých rúd. Svojimi chemickými bádaniami sa dostal na prah objavu viacerých kovov. Riadi amalgamáciu strieborných rúd v Sklených Tepliciach. Jeho činnosť bola skutočne veľmi bohatá. Roku 1791 robí z poverenia cisára revíziu banského poriadku, končia sa jeho povinnosti na Banskej akadémii. Roku 1792 je preložený do Viedne, kam odchádza pracovať do Dvorskej komory ako dvorný radca. Tu sa už venoval len organizátorskej práci. Umrel v roku 1814 ako 66-ročný vo Viedni.

Ponuka štipendií vlády SR na akademický rok 2008/2009

Zo ZÚ Oslo nám prišla ponuka o štipendiách na vysokoškolské štúdium na školský rok 2008/2009.

Informácie týkajúce sa štipendií vlády SR vrátane formulárov žiadosti o poskytnutie štipendia vlády SR sú dostupné na internetovej stránke MŠ SR: www.minedu.sk alebo www.studyin.sk. V prípade záujmu o zaslanie formulárov žiadosti o poskytnutie štipendia vlády SR prosíme oznámiť tento záujem OKSK. Ďalej informujeme, že brožúra MŠ SR „Ako na vysokú školu“ pre akademický rok 2008/2009 nebola vydaná v tlačenej podobe, ale je dostupná v elektronickej forme na www.portalvs.sk, kde sú informácie o možnostiach štúdia na verejných vysokých školách v SR. Zahraničným partnerom odporúčame prístup cez www.studyin.sk, kde sú informácie v anglickom jazyku.

Kompletné osobné materiály spolu s odporúčaním krajskej organizácie je potrebné doručiť na MZV SR (OKSK) do 30. mája 2008. Žiadosti nespĺňajúce potrebné náležitosti a žiadosti doručené po 30. 5. 2008 nebudú zaradené na zasadanie výberovej komisie.

České Intermezzo

Nasledující 3 příspěvky som s povolením redakcie a autorov prebral z posledného čísla Vestníku, č. 61, českého krajského spolku, Tsjekkisk-Norsk Forum.

Opakovane sme pozývali našich krajanov v Nórsku, aby napísali niečo do miniBudzogáňa, podelili sa o svoje zážitky, skúsenosti, rady... veď takto by sa krajský časopis stal viac náš a viac čítaný, lebo by obsahoval naše témy.

Spisovateľ je v každom z nás, píšeme listy rodinám, priateľom, snažím sa im touto cestou priblížiť prostredie, ľudí v cudzej krajine, fotografujeme, posielame maily. Tak ako mladá žena Oľga napísala list svojim blízkym, ako je to pre ňu byť prvýkrát matkou, a je to krásne čítať, aj v nás sú myšlienky, ktoré si žiadajú podeliť sa o ne s inými.

Môžem omieľať túto tému donekonečna – čítajte, inšpirujte sa a píšete, riadky Budzogáňa sú tu pre nás všetkých, a bez príspevkov nebudú ani čitatelia.

Vlado Branko

Globální podvod

Nevím jak kdo, ale já postrádám ve Věstníku články, které psával pan Pivokonský. Možná trochu mrzoutské, ale vždycky dávající věci kolem nás do souvislosti, které mají často tendenci nám unikat. Vzpomněl jsem si na něj, když jsem v předchozím čísle četl výzvu k uvědomělé ochraně prostředí. Jak by asi reagoval?

Ve středověku se lidé báli konce světa, později Evropou obcházelo strašidlo komunismu, nedávno jsme byli strašeni americkým imperialismem a dnes se stáváme svědky hysterie, která se začíná předchozím hrozbám podobat. Mám samozřejmě na mysli mantru o lidstvem způsobeném oteplování.

Kdysi jsem byl ve Skalistých horách u jakéhosi ledovce, kde někoho už dávno v předminulém století napadlo označit místo, kam v kterém roce sahal. Výsledek byl očividný – po celou dobu stále ustupoval, někdy víc a někdy míň. Počítám, že chování onoho ledovce nebylo ojedinělé a tak se dá usuzovat, že nejspíš opravdu dochází k oteplování. Jak dlouho to už probíhá nevíme, dotýčný ledovec jen prokazuje, že tomu je už od doby před vynálezem letadla a automobilu, možná i mnohem déle, ale tenkrát se tím nikdo nezabýval.

Historicky vzato se nejedná o žádnou zvláštnost, teploty na Zemi se měnily vždycky. Mnohem pozoruhodnější by byl opak! Pro ilustraci se chci zmínit o známém faktu, že Otec vlasti v Čechách s úspěchem zavedl pěstování vinné révy. Něco podobného by ho dnes i přes současné apokalyptické vise napadlo asi dost těžko.

Proč je tedy kolem celé záležitosti tolik povyku? Když pomínu politováníhodné zpolitizování normálního přírodního úkazu, jedna věc je zřejmá. Pokud se průměrná teplota v určité oblasti zvýší dejme tomu z -15ti na -12 stupňů, těžko to vyvolá něčí pozornost. Jestliže ale i daleko menší přírůstek v určitém období překročí bod mrazu, stává se to zjevným a právě k tomu podle některých zpráv kdesi dochází. Nevím co je na tom pravdy, ale na žádný pád kvůli tomu nepropadám panice.

Tohle je ovšem jen skromný pokus o racionální vysvětlení. Obávám se, že skutečné důvody jsou úplně jiné a už vůbec ne tak nevinné. Usuzuji tak z více indicií, především pak z toho, kdo jsou původci a nositelé celé té chiméry. Kupodivu jsou to titíž lidé, kteří se nám před takovými třiceti lety snažili namluvit, že lidstvo vchází do doby ledové. Pokud se nemýlím, tenkrát se jednalo o ozónovou díru v atmosféře či něco podobného, čím se dá krásně strašit, ale hlavně se to nedá ověřit – dřív se to prostě neměřilo. Právě s tím je spojen druhý důvod, pro který sledávám celou záležitost nedůvěryhodnou – jakákoliv debata je předem vyloučená a už vůbec není vedená ve vědeckých kruzích. Dneska se sice už za kacírství neupaluje, ale následky ať si každý přičte sám! Společným jmenovatelem obou strašáků pak je podsouvaná nám víra, že vinu mají jen a jen lidi, zvláště pak ti z našeho civilizačního okruhu. Což skýtá nepřeborně možností k zákazům, příkazům, poplatkům, daním a omezování svobody. Obávám se, že o to jde především. Vymyšleno je to vskutku geniálně. Jestliže se totiž oteplování zpomalí – pomáhá to, jen tak dál! V opačném případě pak je třeba přitružit.

Co na tom, že podle některých údajů se současně s teplotou Země zvyšuje i teplota okolních planet, kam nejspíš naše skleníkové plyny nedosáhnou (i tak by mě nepřekvapilo, kdyby byla vina připsaná Američanům, bylo by to jen další z mnoha absurdních obvinění). Hlavní je přece mít 'zač bojovat, od věci není ani to, že se tím může kdejaký nýmand zviditelnit a tedy snadno přidlážit svou cestu ke kariéře. Ale hlavně podobně kampaně bohužel odvádějí pozornost od skutečných problémů, kterými by bylo radno se zabývat, jenže ty nejsou jaksi politicky korektní.

Na závěr bych chtěl čtenáře upozornit na to, že příští měsíce s pravděpodobností hraničící s jistotou přinesou nápadně zvýšení teplot. Chtěl bych přesto doporučit zachovat rozvahu, protože tomu tak bývá touhle roční dobou pravidelně, právě tak jako se v delším časovém horizontu na Zemi budou stále střídát doby teplé i ledové. A přeju všem hezké jaro!

Karel Babčický

P.S. Těm kteří mají o věc zájem, bych chtěl doporučit film z Channel 4 s názvem The Great Global Warming Swindle, který zcela jistě není ve vysílacích plánech NRK.

Prebrané z Vestníku č. 61 Tsjekkisk-Norsk Forum s povolením redakcie a autora

Léto 2006 – jaro 2008

To jednou byla na lesním paloučku mlha, zasvitlo do ní slunce a maličko zafoukal vítr. V mlze se hnulo a vzdychlo. A stojí tu jemná panenka.

Stojí na paloučku v šatech lehkých jako pára a díví se, kde se tu vlastně vzala.

A zamyšlená je.

”Vždyť ani nevím, jak se jmenuju, ” špitá si. ”A co, ” povídá nakonec, ”budu si říkat víla Amálka.”

Bylo odtamtud jen dvanáct kroků ke studánce. Amálka k ní dotančila po špičičkách trávy a sklonila se nad vodou. Voda je věrné zrcátko. Amálka se rozhlídla, jestli jí někdo neuslyší a tiše vykřikla: ”Jé, to jsem hezká!”

To tvrdí Václav Čtvrtek. Já tvrdím toto: Mamka s taťkou přijeli v pátek, v sobotu si mě užili ještě ve stavu 2 v 1 a pak už to šlo jako po másle. Spali jsme, praskla voda, Tormoda posílám vzbudit naše. Neví, co má říct. (To snad není pravda!) Tak tam jde, řekne: ”Miminko kommer.” a vrátí se s mamkou a taťkou. Voláme rodičům do Kvinesdal. Prostě rodíme celá rodina. Zatím tedy jenom vypouštíme vodu. Pak jsme zase spali, začly kontrakce, spali jsme, přišly intenzivnější kontrakce, osprchovala jsem se, umyla si vlasy, dala prádlo do pračky, odjeli jsme do porodnice, monitorovali miminko, tentokrát spalo už jenom miminko, znova jsem se sprchovala, pak jsem porodní asistentce marně vysvětlovala, že potřebuju na toaletu, zatímco ona mi tvrdila, že děťátko chce na svět. Pak jsem na té vyšetřovně ještě chvíli stála, než mi došlo, že toto bude můj porodní sál. Najednou bylo jedno, že jsem ho nikdy neviděla, že nevyzkouším všechny možné porodní stoličky, vany a lehátka, že nebude hrát hudba, kterou celé těhotenství pilně poslouchám a představuji si klidný porod, že nebude žádná akupunktura na zmírnění bolesti. Uvěřila jsem asistentce, opřela se o lavičku, párkrát zatlačila, poprosila asistentku, ať nám nesděljuje pohlaví dítěte, pak si lehla, Tormodovi jsem svírala jednu ruku, on mi druhou svíral nohu. Najednou jsme získali takové zvláštní spojení. Ještě než jsme vyjeli z domu, tak jsem ho upozorňovala, že si ho zřejmě na sále nebudu moc všimát, ale najednou jsem komunikovala s ním a on moje pohledy tlumočil asistentce. Pak řekl - tak pojd', ještě jednou - já se převalila na záda a na prsou mi ležela víla Amálka. A svět se zastavil. Nebyla mlha, nefoukal vítr a ani, myslím, nesvítilo slunce. A rozhodně na sobě neměla šatičky.

Byla tak maličkatá, krásná, voňavá a statečná a celý porod prospinkala. A z nás byla rodina.

Novopečená kmoťrička Míša a Juraj přišli asi po dvaceti minutách, Míša se mnou zůstala a kluci jeli pro naše. Kdo by si pomyslel, že své norské vnoučátko uvidí několik minut staré. Odjeli na Lofoty, a my – Tormod, Amálka a já – na rodinný pokoj, kde jsme mohli být pořád spolu. O dva dny později nás doma uvítala norská babička. Měla jsem každý den snídani, oběd, večeři jako v hotelu. Pořád mi opakovala, ať si odpočinu. Ale já nemohla, cítila jsem tolik energie a nechtěla jsem propásnout ani vteřinku – pořád jsem se dívala na Amálku. Ve čtvrtek se do mě dalo horko, prsa mi najednou začínala u krku a já oznámila světu, že adrenalin vyrpchal. Tormod zasáhl akupunkturou a za chvíli bylo líp. Množství mléka si tělo upravilo podle

potřeby samo a mě došlo, že bych si opravdu někdy měla jít lehnout s Amálkou.

V pátek přijeli Kenneth a Gina z Ameriky (Kenneth mě tenkrát v létě 2000 pozval poprvé do Norska) a zůstali do soboty. Přicházeli další a další návštěvy. V neděli se naši vrátili z Lofot. Vrhli se na vílu a zůstali s námi do středy. A my jsme prožívali všechna její poprvé. Já jsem se velice rychle dostala do fáze ”my”. Takže pěkně spinkáme, škytáme, koukáme, zíváme, taky blinkáme a prdinkáme. Mimořádně už v porodnici jsme pochopili, jak jsme mohli cítit, když měla víla v bříšku škytavku. Jakmile začala škytat, nadsakovalo celé tělíčko. Ale to prý je taky normální.

Mohla bych tady popsat deset stránek, jak jsme prožívali a stále prožíváme všechna její poprvé ... neděste se! Tento dopis je omluvou všem těm, které se věnují svým batolatům a ”nemají na nic čas”. Mé velké plány o plavání, aerobiku, malování, kurzech němčiny, španělštiny a fotografování, až budu na mateřské, přešly do kolony ”to počká”. Ze stejného důvodu snad někteří z vás čekali bez mála dva roky na další zprávičky. Ano, patřím mezi ty, kteří věnují svým dětem veškerý svůj čas a téměř veškerou energii. Jsem kritizována za to, že mé dítě nebude samostatné. Blízcí či vzdálení si myslí, že málo měním plínky, že málo oblékám, že málo krmím, že hodně kojím, že málo kontroluji to či ono. Jiní si myslí, že často měním plínky, že správně kojím, že vychovávám sebejistého a spokojeného človíčka. Někdy se mi těžko vybírá mezi názory z různých kultur, a tak se obrátím k mateřskému instinktu. Amálka je kojená přes 20 měsíců a věřím, že ještě nějakou dobu bude, protože to jí a mně vyhovuje. Rozezná A, I, O, T, protože se na to sama ptá. Vylévá mléko, protože to chce pak utřít. Půjde brzy po svých druhých narozeninách na část dne do školky, protože cítíme, že je na to připravená. Nedáváme jí sladkosti, protože není jediný důvod. A pije vodu, protože proto.

A tak plynou naše dny, já střídám tepláky a džíny, triko a svetr, prožívám chvíle slz a frustrace a únavy. A pak potkám tu načínčanou, vysoké podpatky, úžasný make-up, moderní účes, drahá kabelka. A někdy si povzdychnu, někdy si dokonce i řeknu, že od příštího týdne se v ni proměním. A pak se podívám na ten devítikilový zázrak, co volá ’mami pojd’ nebo pomoc nebo mama haci’ co říká mlíč, když chce mléko, taktoj, když vidí traktor, eš, když chce ještě, brt, když chce jogurt, a den den, když chce nakojit. A nastane onen příští týden a já se v tepláčkách vrhnu na knížky plné medvídků a mašinek, maluju nákladňák a stavím komín, v džínách krmím kačenky, hraju si v otevřené školce (obdoba mateřských center) a jezdím po jezdicích schodech. A úplně v čemkoliv foukám bolístko a měním slzy v úsměv, objímám a hladím, říkám jee a oi. A pak se na mě naše víla Amálka podívá jako minulý úterý, pohládí mě po vlasech, položí své malinké dlaně na mé tváře a řekne ”ráda” a pak mě ještě obejmě. A v ten moment se mi dostane toho největšího ocenění života a já si snad poprvé v životě sama od sebe uvědomím, že v něčem jsem opravdu dobrá.

Často, když Málku ukládám ke spaní, děkuju jí, že si mě vybrala za maminku a že je tak zdravá a šikovná. Stále sním o porodu a už se nemůžu dočkat dalšího. Nevadí mi přerušovaný spánek, nevadí mi ztráta volnosti či soukromí na dalších třicet let. Děsně mi vadí ta neustálá obava, že se Amálce něco přihodí a já nebudu schopna pomoci. Ta bezmocnost mě vážně žere.

Pro vás, novopečené maminky, které jste pokyvovaly hlavou aspoň nad jedním řádkem: jsem také jednou z mnoha, co se tak moc snaží najít rovnováhu mezi tím jak být dobrou matkou a zároveň dobrou partnerkou a tak moc se jí to nedaří. Tak stále hledám. A budu hledat, dokud nenajdu.

Přeji všem krásné jaro.

Vaše Olga

PS. V žádném případě se tu nesnažím dávat návod na mateřství. Napsala jsem vám, jak mateřství prožívám já sama, a to právě teď a podle mě celkem stručně. Je docela možné, že za týden to bude jinak. Napsala jsem vám to ráda. Kdo jste si mě řádky chtěli přečíst a udělali to, děkuju vám. Vy, kteří jste si je přečíst nechtěli, doufám, že jste sem ani nedošli. Mějte se hezky. O.

Prebrané z Vestniku č. 61 Tsjekkisk-Norsk Forum s povolením redakcie a autora

OSUD NEBO NÁHODA

Čím je člověk starší, tím se jaksi zužuje dříve velký vějíř zájmů, aspoň u mě to tak je. Vybírám si jinou literaturu, zajímají mě pouze filmy určitého druhu, atd. A stále více myšlenek a času věnuju na to, jakým způsobem, kdy - vzhledem k životnímu věku, a za jakých okolností lidé umírají, často velmi mladí, nebo naopak vyváznou z naprosto beznadějných situací, např. těžké dopravní nehody s několika mrtvými, nezranění nebo s celkem bezvýznamnými škrábnutími nebo v nejhorším se zlomeninami.

Onehdy časně ráno, když jsem se příliš brzy probudila, se mně najednou vybavila událost, na kterou jsem už dávno nemyslela, už aspoň 40 let ne.

Asi rok před tím, než jsem odjela z Německa do Norska v 59. roce, jsem byla na kratší návštěvě ve Vídni u dvou, už tenkrát starých sester, mých jakýchsi pratet, o nichž jsem do té doby nevěděla. V dopise psaném německy mně vysvětlily, jak jsme příbuzné, a pozvaly mě k sobě na návštěvu.

Tyto dvě dámy bydlely v jedné ze starých částí Vídne, ve čtvrtém poschodí velkého činžáku bez výtahu. V každém poschodí byly dva velké byty s větším počtem rozlehlých místností, jaké se v předminulém století stavěly pro lépe situované měšťánské rodiny, s místem pro služebnictvo. Jeden z nich už dávno zdědily tyto mé tety, po tom, co další členové rodiny postupně umírali. Ten druhý byt v tomtéž poschodí patřil původně židovské rodině, za nacistů odvečené do koncentračního tábora, a byt byl přidělen vysokému hodnostáři u Gestapa s manželkou a dcerou.

Jednoho dopoledne, když obě pratety odešly do města nakupovat, najednou někdo zazvonil. Když jsem otevřela, stál u dveří docela pohledný muž tak v třicátých letech, a ptal se, kdo bydlí v sousedním bytě, že tam zvonil, ale

nikdo neotevřel. To jsem ovšem nevěděla, ani historii tohoto bytu jsem neznala. Jenom, že ti co tam bydlí jsou právě na dovolené, jak mě informovaly tetičky. Návštěvník mluvil docela dobrou, ač trochu lámanou, němčinou, a představil se jako Jugoslávec, který za války byl zavlečen na otrocké práce, různě po Německu. Nakonec, několik měsíců před pádem Německa byl jako "sluha" v domě přes ulici, u rodiny zase jiného nacistického potentáta, kde spal ve sklepě a živil se odpadky jídla.

Těsně po oficiálním pádu Německa utekla jeho "rodina", byt byl prázdný a on se tam přechodně nastěhoval. Tamodsud byl očitým svědkem události, která byla příčinou jeho návštěvy ve Vídni, a kterou se mnou chtěl sdílet.

Napsala jsem tetičkám lístek, že jsem v cukrárně přes ulici, kamž jsme se s Jugoslávcem ubrali, aby mně vyprávěl historku, která se tehdy stala.

Už v prvních téměř hodinách po převratu začali Rusové ihned dělat domovní prohlídky v honbě za nacistickými zločinci, ve čtvrtích, kde před válkou bydlely hodně židovské rodiny, a po jejich deportaci vysoce postavení nacisti. Někteří z těchto včas utekli před ruskou okupací Vídne, jiní, ti nejfanatičtější s vymytými mozky, věřili společně s Fuehrerem, ve vítězství Třetí Říše, a zůstali. Tak také gestapák v sousedním bytě mých pratet. Když konečně pochopil, že je konec, a bylo mu jasné, co ho a jeho rodinu čeká v rukách ruských vítězů, zvolil radši radikální odchod z tohoto světa pro sebe, manželku a dceru, tehdy sedmnáctiletou: skok z okna svého bytu ve čtvrtém poschodí.

První skočil otec, po něm matka, a nakonec dcera, již matka držela při výskoku za ruku, ale při pádu ji pustila.

Oba rodiče ovšem leželi mrtví na dlažbě, tělo a lebku roztržštěné. Dcera dopadla poslední - a po pádu vrávoravě vstala, byla potlučená a v šoku, ale zdálo se, že kromě podlitin a odřenin ji nic nebylo. Rusové, jak známo pověřivý národ, když toto spatřili, se dali v úřesu na úprk, upustili od další razzie, a do té ulice se už nikdy nevrátili. Pozdější podrobné vyšetření všech orgánů v nemocnici ukázalo, že dívka opravdu neutrpěla žádné vážné zranění. Zázrak? Osud? Nedorozumění mezi vyššími mocnostmi nad námi?

Dívka se vrátila do bytu svých rodičů, odkud si ji nikdo netroufal vyhodit.

Můj jugoslávský vypravěč se chtěl dovědět, co se s osiřelou dcerou gestapáka stalo, jak to s ní později všecko dopadlo, a eventuelně s ní i mluvit, pokud by mu k tomu dala příležitost. Vrátili jsme se z cukrárny do bytu mých pratetiček, které mezi tím přišly. Ty dodaly k historii, že dívka se vdala, má chlapečka, bydlí s rodinou v původním bytě, a momentálně jsou někde na dovolené. Mladá paní prý je velmi tichá, často až jako nepřítomná, ale jiné následky skoku z okna neměla.

OSUD NEBO NÁHODA?

Zda Jugoslávec počkal, až se rodina vrátí z dovolené jsem se už nedověděla. Vrátila jsem se zpátky do Německa a už nikdy jsem o něm neslyšela.

Olga Portheim

Prebrané z Vestniku č. 61 Tsjekkisk-Norsk Forum s povolením redakcie a autora

Klaunove povzdychy

(Minipoviedka)

Odmalička som chcel byť lesníkom alebo kaviarenským klaviristom, nakoniec osud chcel, aby som sa stal cirkusovým klaunom. Večer čo večer som si bielil líca, nasadzoval veľký fialový nos a ryšavú parochňu, navliekal som sa do širokých kokkovaných nohavíc s hozentráglami, rozprával gagotavým hlasom, parodoval riaditeľa, potkýňal sa o neviditeľné povrazy, falošne trúbil do heligónu, vypúšťal a hltal mydlové bublinky. Boli to krásne časy. Lepšie povedané, mohli byť, keby som bol mohol vystupovať nepretržite a bez starostí o praktický život, keby som sa cez deň nebol musel prezliekať do civilu, dohadovať sa s kolegami, vyplňovať daňové priznania a tváriť sa, že som normálny. Prekliatím klauna je, že mimo manéže sa musí správať ako všetci ostatní, že každý jeho pokus zahráť sa na komedianta aj na ulici či v obchode ľudia ohodnotia ako detinskosť, alebo azda dačo ešte horšie.

Bože dobrý, či mi len bolo smutno, keď som pozoroval ľudí, ktorí prichádzali do cirkusu, aby sa na mne zasmiali, a potom išli domov ticho, ukáznene, v husom rade, dávajúc si pozor, aby náhodou neporušili nejaké nezmyselné pravidlá či zákony. Tisíckrát som sa díval na nich z okienka maringotky, pozoroval, ako v jesennom prítími starostlivo prekračujú laná, ktoré držia pohromade cirkusový šiator, ako si dávajú pozor, aby si ich niekto nedajbože nepomýlil s účinkujúcimi. Načo je to, pýtal som sa v duchu, načo je všetka moja námaha, načo manéž, cvičené zvieratá, akrobati, divoká hudba noci, keď v momente je všetko zabudnuté, nič sa na nikoho nenalepí, ľudské davy ostávajú rovnako krotké, bezfarebné, necitlivé ako predtým.

Azda by som im to bol vedel odpustiť, keby som v hĺbke duše nebol cítil, že aj ja som jedným z nich. Neraz som sa pýtal riaditeľa, či by som mohol byť klaunom nepretržite, bez tej falošnej maškarády mimo predstavení, či by som aj na verejnosti mohol byť šašom, pestrofarebným, divokým a nehanebným umelcom bláznovstva, ktorý sa ničoho nebojí a ktorému nič nie je sväté. Samozrejme, že nechcel o tom ani počuť.

A tak som sa postupne stával smutným klaunom, čo je – to mi iste uznáte – to najhoršie, najtrápnejšie kliše, aké si možno predstaviť. Prestávala ma baviť práca a prestával ma baviť aj život. Začal som sa báť ľudí a nenávidieť sám seba, len pohľad do vlastných očí v zrkadle mi prinášal tie najotrásnejšie muky. Predčasne som zostarel, údy mi zml'andraveli, úsmev mi zamrzol na tvári. Môj sen o večnom živote sa rozplynul.

Ako väčšina klaunov, aj ja som skončil ako žobrák na predmestí. Postávam na nárožiac, hrám na harmonike zopár otrepaných melódií a s predstieranou vďačnosťou prijímam almužny. Občas sa ľudia pri mne pristavia a pýtajú sa, či ma azda voľakedy nevideli v cirkuse, ja im to však zakaždým rozhodne popieram. Bolo by pre mňa neznesiteľným utrpením musieť niekomu vyrozprávať svoj životný príbeh a tým sa otvorene priznať k svojmu kozmickému nezdaru.

BOWLING

Tesne pred veľkonočnými sviatkami sa konal 'prvý ročník súťaže v bowlingu'. Víťazom prvého ročníka sa stal s neprekonateľným náskokom PETER VEREŠ. Vedenie NSF mu touto cestou srdečne gratuluje ku víťazstvu a dúfa, že si svoj titul obháji aj v druhom ročníku bowlingu, ktorý sa uskutoční v druhej polovici roku 2008.

Ešte raz gratulujem.
Zuzana

